

THE TRANSITION FROM LINEARITY TO ECONOMIC CIRCULARITY

TRANZIȚIA DE LA LINIARITATE SPRE CIRCULARITATEA ECONOMICĂ

Corina GRIBINCEA, Dr., cerc. științific coordonator
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

Abstract: Circular economy business models are the key to extending the lives of many national and international companies and the benefits of the transition to a circular economy are considerable. This can help reduce environmental pressures and drastically reduce dependence on imports, which, in the event of gradual growth, can become a source of vulnerability. However, the transition to a circular economy requires investment, the use of advanced technologies and radical changes in consumer behavior. In this context, important responsibilities lie with all stakeholders, and governments have an important role to play in supporting the process by creating new regulatory frameworks and ensuring this transformation.

The article is written within the State Program (2020-2023) 20.80009.0807.22 Development of the mechanism of the formation of the circular economy in the Republic of Moldova.

Keywords: transition, linear and circular economy, business models, environment

Abstract: Modelele de afaceri circulare reprezintă cheia extinderii vieții multor companii naționale și internaționale, iar avantajele tranziției către o economie circulară sunt considerabile. Aceasta poate contribui la reducerea presiunilor asupra mediului și reducerea drastică a dependenței de importuri, care, în cazul creșterii graduale, poate deveni o sursă de vulnerabilitate. Totuși, pentru tranziția către o economie circulară sunt necesare investiții, utilizarea tehnologiilor avansate și schimbări radicale de comportament. În acest context, responsabilitățile importante revin tuturor părților interesate, iar guvernele au un rol important în susținerea procesului prin crearea de noi cadre de reglementare și asigurarea acestei transformări.

Articolul este scris în cadrul Programului de stat (2020-2023) 20.80009.0807.22 Dezvoltarea mecanismului de formare a economiei circulare în Republica Moldova.

Cuvinte cheie: tranziție, economie liniară și circulară, modele de afaceri, mediu

Introducere. Conform definiției Fundației Ellen MacArthur, economia circulară „este un termen generic pentru a defini o economie concepută pentru a se putea regenera singură. Într-o economie circulară, fluxurile de materiale sunt de două tipuri: cele biologice, capabile să fie reintegrate în biosferă, și cele tehnice, destinate a fi reevaluate fără a intra în biosferă”. Prin urmare, economia circulară este un sistem economic planificat pentru reutilizarea materialelor în ciclurile de producție ulterioare, minimizând deșeurile.

Economia circulară este un model care câștigă din ce în ce mai mult teren în țările Uniunii Europene, hotărât să pună în aplicare o nouă agendă de măsuri ad hoc pentru a proteja planeta de toate deșeurile în care ne înecăm, din cauza diverșilor factori precum creșterea populației, lipsa materiilor prime și evoluția proceselor de producție. Totodată, economia circulară este un punct de vedere care răstoarnă valorile care au dominat secolul XX. De la o dezvoltare liniară centrată pe substanțe minerale (materii prime), trecem la o viziune care proiectează, logica de gestionare a vieții și naturii, adică schimbul, reciclarea și recuperarea, ca elemente de bază ale sistemului relațional. Probabil, acest sistem complex de relații și eforturi pentru a le realiza, într-o viziune națională și internațională, au întârziat și întârzie succesul modelului. O pălărie care adună diferite lumi sub ea: de la bioeconomie la economia comună, la remanufacturare, la gestionarea avansată a deșeurilor, prin logică non-imediată.

A patra revoluție industrială – principii fundamentale. Economia circulară, definită ca a patra revoluție industrială împreună cu industria 4.0, oferă cinci principii fundamentale pentru definirea

unei noi economii regenerative:

- Produs ca serviciu (PaaS);
- Materiale durabile și inovatoare;
- Partajarea dreptului de proprietate (economia partajată);
- Regenerarea produsului;
- Durată de viață mai lungă a unui produs.

Deși economia circulară nu este un concept recent și datează din anii 70, când academicienii și oamenii de afaceri au început să vorbească despre el - în realitate este un proces natural din care trebuie să ne inspirăm.

În ultimii ani, termenul a câștigat popularitate și identificare, deși încă nu are un parametru definit de recunoaștere și comparație pe companii (așa-numiții „indicatori pentru economia circulară” pe care mulți organisme de certificare și Ministerul Mediului îl dezvoltă în această ultimă perioadă). Pentru a ne întoarce la locul în care s-a născut conceptul de economie circulară, trebuie să investigăm și să ne întoarcem la termenul general de „ecologie”, introdus de biologul german Ernst Haeckel, și apoi să căutăm un punct de referință mai precis la începutul anii 1960 și 1970: în 1966 economistul Kenneth Boulding a introdus în „The Economics of the Coming Spaceship Earth” ideea Pământului ca o navă spațială care are o cantitate limitată de resurse și posibilități de eliminare a deșeurilor. În document, Boulding declară că supraviețuirea speciei umane este legată de capacitatea de a folosi un bun și de a păzi cu atenție ceea ce avem la dispoziție, regenerând materialele pe care le folosim în fiecare zi. În 1971, Barry Commoner, faimosul maestru al ecologismului, a descris „cercul închis”. În timp ce în 1976 Walter R. Stahel împreună cu Geneviève Reday-Mulvey au trasat o legătură între aspectele științifice și economice. În 1982, din nou Stahel împreună cu Orio Giarini, a înființat un Institut unde, prin menținerea dreptului de proprietate asupra bunurilor produse, companiile și-ar fi mărit câștigurile: prin vânzarea de servicii mai degrabă decât de bunuri. Prin adoptarea acestui model de afaceri, companiile ar fi menținut o relație continuă cu consumatorii, maximizând valoarea intrinsecă a produselor lor. În 2002, cartea „De la leagăn la leagăn” de William McDonough și Michael Braungart marchează un pas fundamental pentru sector: autorii compară procesele naturale ale copacilor cu cele industriale, marcând astfel un reper pentru baza teoretică a economiei circulare.

Într-o economie circulară, fluxurile de materiale sunt de două tipuri: cele biologice, capabile să fie reintegrate în biosferă, și cele tehnice, destinate a fi reevaluate fără a intra în biosferă. Prin urmare, economia circulară este un sistem în care toate activitățile, începând de la extracție și producție, sunt organizate astfel încât deșeurile cuiva devin resurse pentru altcineva. Cu toate acestea, în economia liniară, odată ce consumul s-a încheiat, ciclul produsului care devine deșeurii se termină, forțând lanțul economic să reia continuu același tipar: extracție, producție, consum, eliminare.

Conform raportului „No time to waste” publicat de Bank of America, producția totală de deșeurii în lume se ridică anual la aproximativ 11 miliarde de tone, din care 75% sunt destinate depozitelor de deșeurii sau incinerării, în timp ce doar 25% sunt refolosite sau reciclate. Din estimările referitoare la necesitatea materiilor prime industriale, se estimează că decalajul dintre cerere și oferta de mărfuri se va ridica la aproximativ 8 miliarde de tone la sfârșitul următorului deceniu. În 2050, potrivit unor studii, ar fi estimate să se atingă vârful de 29 de miliarde de tone. Este clar că adoptarea sistemelor de gestionare a deșeurilor și reutilizarea deșeurilor devin fundamentale pentru toate aspectele ce țin de schimbările climatice.

În 2015, Uniunea Europeană a scris primul pachet privind economia circulară (CE), un set de 54 de acțiuni, menite să faciliteze tranziția către o economie circulară europeană. Către 11 martie 2020, a fost creat un document, Planul de acțiune pentru economia circulară, care a fost creat în conformitate cu pachetul CE. Planul de acțiune pentru economia circulară conține toate inițiativele pe care UE a decis să le pună în aplicare de-a lungul întregului ciclu de viață al produselor: începând de la procesele de proiectare și producție, trecând apoi la promovarea unui consum durabil.

Noul plan de acțiune lansat de Parlamentul European privind economia circulară. La 11 februarie 2021, noul Plan de acțiune pentru economia circulară a fost modificat și aprobat, cu 574 de voturi. Această actualizare a documentului a fost posibilă datorită mentalității comune din cadrul Uniunii Europene cu privire la tranziția către economia circulară. De fapt, pentru Parlamentul

European, Economia circulară este „calea pe care UE și întreprinderile trebuie să o urmeze pentru a rămâne inovatoare și competitive pe piața globală, reducând în același timp amprenta lor de mediu”.

UE a dorit să se concentreze în special pe trei activități:

- reducerea amprentei de consum;
- creșterea utilizării materialelor circulare;
- sprijin pentru creșterea economică.

Până în prezent, aceste sectoare s-au dovedit a fi subdezvoltate. Parlamentul European a subliniat că doar 12% din materialele utilizate de companiile industriale din UE provin din reciclare. În plus, UE a extins documentul cu o nouă directivă privind proiectarea ecologică pentru a include produse care nu sunt legate de energie. Aceasta ar trebui să reglementeze bunurile introduse pe piață care respectă standardele specifice legate de durabilitate, netoxicitate, reciclabilitate și reparabilitate. Din punct de vedere economic, investițiile în economia circulară vor crește PIB-ul european cu 0,5%, creând aproximativ 700.000 de locuri noi (în sectoarele “verzi”) până în 2030.

Modele de afaceri în epoca economiei circulare. Modelele de afaceri circulare sunt cheia extinderii vieții multor companii naționale și internaționale. Astfel, aspectele mai specifice, pe baza activității și procesului desfășurat de către o companie pot fi:

- Produs ca serviciu - profitând de acțiunea pe care obiectul este capabil să o efectueze, în ceea ce privește posesia sa;
- Regenerare și lanț circular de producție - este refacerea efectivă efectuată în fabricile de regenerare a materialelor;
- Upcycling noul ciclu de material - dă valoare deșeurilor de producție, fără pierderi de energie;
- Extinderea duratei de viață (life extension) - oferă articole cu o durată de viață mai mare la un preț mai mare.

De la un model economic liniar la unul circular. Modelul economic liniar “take-make-dispose” se bazează dimpotrivă pe accesibilitatea unor cantități mari de resurse și energie și este din ce în ce mai puțin potrivit pentru realitatea în care operăm. Inițiativele în sprijinul eficienței, care acționează pentru reducerea resurselor fosile consumate pe unitate de producție, singure pot întârzia criza modelului economic, dar nu sunt suficiente pentru a rezolva problemele date de natura finită a stocurilor de materii prime.

Prin urmare, este necesară trecerea de la modelul economic liniar la cel circular, care, luând în considerare toate fazele - de la proiectare, la producție, la consum, până la destinația finală de viață - știe să profite de fiecare ocazie pentru a micșora deșeurile și pentru a minimiza risipa și pierderile, acordând atenție prevenirii externalităților negative de mediu și creării de noi valori sociale și teritoriale.

Concluzii. Avantajele tranziției către o economie circulară sunt considerabile. Aceasta poate contribui la reducerea presiunilor asupra mediului și reducerea drastică a dependenței de importuri, care, în cazul creșterii graduale, poate deveni o sursă de vulnerabilitate. De asemenea, strategiile economiei circulare au ca și efect reducerea costurilor și creșterea competitivității la nivelul industriei, încurajarea inovării și creșterea locurilor de muncă (Alexandra Savin, Liviu Morar, 2020).

Pentru tranziția către o economie circulară sunt necesare investiții, utilizarea tehnologiilor avansate și schimbări radicale de comportament. În acest context, responsabilitățile importante revin tuturor părților interesate, iar guvernele au un rol important în susținerea procesului prin crearea de noi cadre de reglementare și asigurarea acestei transformări. Când analizăm studiile țărilor membre UE cu privire la această problemă, unele țări pregătesc terenul pentru o astfel de tranziție de foarte mult timp și și-au determinat sectoarele prioritare efectuând analize detaliate.

Structura politicilor care susțin tranziția către o economie circulară va varia în funcție de condițiile dictate de UE și ale statelor sale membre. Totuși, politicile și studiile care trebuie urmate pentru a pune în aplicare economia circulară, trebuie să urmărească problemele întâmpinate în practică și a experiențelor acumulate de către țara noastră. În acest context, există un potențial semnificativ pentru tranziția către economia circulară, însă aceasta necesită a fi evaluată, să fie stabilite principalele domenii și identificate sectoarele prioritare.

Referințe:

1. Gribincea C. Gender-specific consumption patterns, behavioural insights, and circular economy in the Republic of Moldova. 2021 COMAGI – 1st International Conference on Migration and Gender Issues – Book of Abstracts, Edited by Dr Oksana Koshulko and Dr Saurabh Chandra, 25 April 2021, pp.43-45
2. Gribincea C. Oportunități pentru o economie circulară după criza pandemică. Teze „Implicațiile economice și sociale ale pandemiei COVID-19: analize, prognoze și strategii de atenuare a consecințelor”, teze ale conferinței științifice internaționale (2020; Chișinău). 23 Octombrie 2020 / comitetul științific: Stratan Alexandru (președinte) [et al.]. – Chișinău: INCE, 2020. pp.110-111
3. Грибинча К. Исследование социально-культурных аспектов экономики замкнутого цикла в Республике Молдова. The 30th Annual International Conference for Students and Young Scientists ‘Transformation of economic systems and institutions in the new geostrategic realities’, April 20-21, 2021, Ukraine, pp.123-127
4. Alexandra Savin, Liviu Morar. Perspective economice privind confluența liniarității cu circularitatea. Revista de Management și Inginerie Economică, Vol. 19, Nr. 4, 2020, pp.624-636